

**ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİNİN
GENEL ÜCRET SİSTEMİ
İÇİNDEKİ YERİ**

Fethi Çelik

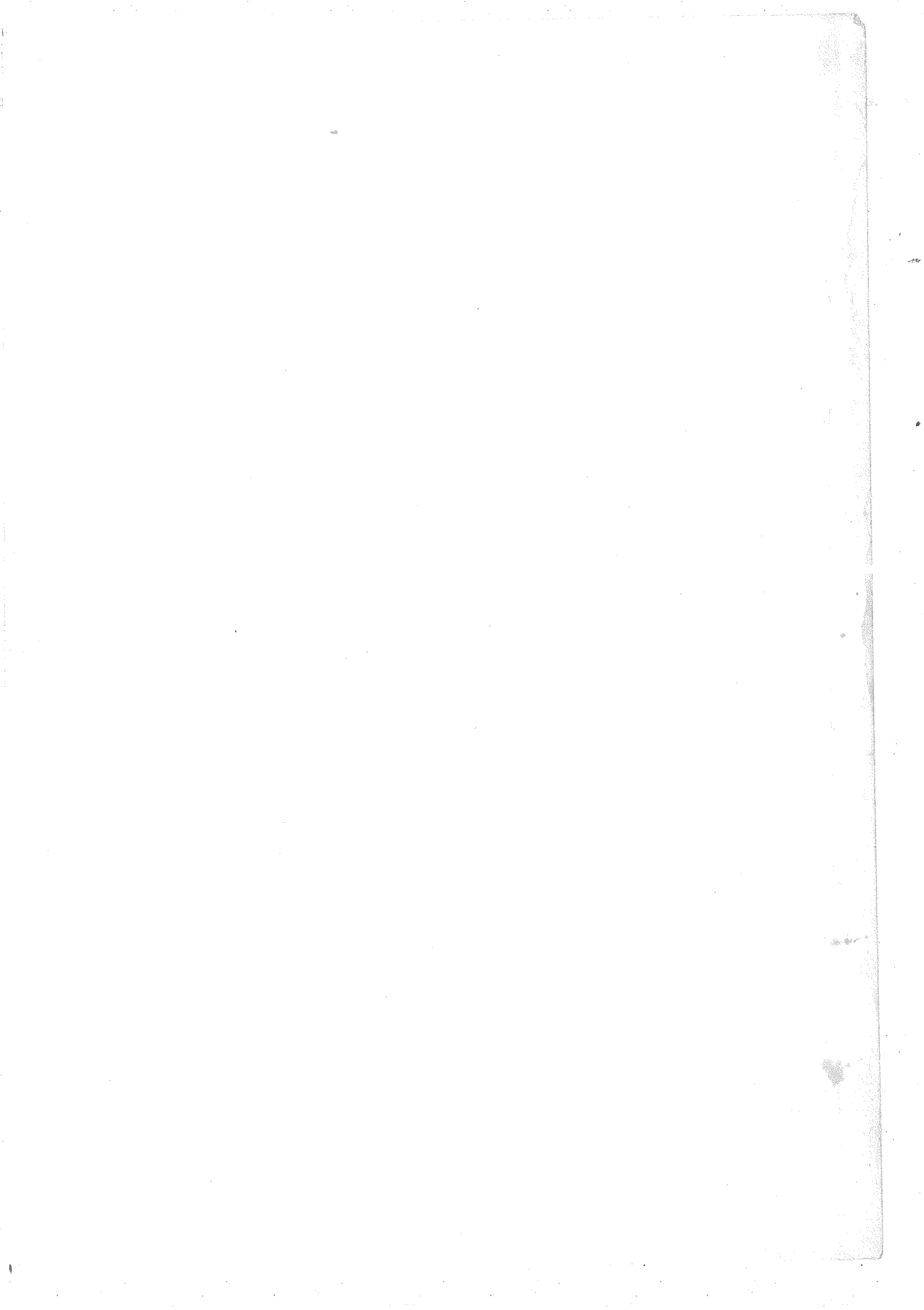
**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Eğitim Yüksek Lisansı İçin Öngörülen
Çalışmalarından Bir Bölümünü Karşılama Üzere
Hazırlandı**

Yöneten : Doç. Dr. Esin Onur

Ankara

A. Ü. Eğitim Fakültesi

Ocak 1981

**ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİNİN
GENEL ÜCRET SİSTEMİ
İÇİNDEKİ YERİ**

Fethi Çelik

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Eğitim Yüksek Lisansı İçin Öngörülen
Çalışmalarından Bir Bölümünü Karşılama Üzere
Hazırlandı**

Yöneten : Doç. Dr. Esin Onur

Ankara

A. Ü. Eğitim Fakültesi

Ocak 1981

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ülkemiz Öğretmenlerinin ekonomik sorunlarına yönelik fiyat artışları ile ücret artışlarında görülen gelişmeleri ve genel ücretlerle Öğretmen ücretleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek bu konuda öneriler getirmek amacıyla yapılmıştır.

Bir ülkenin kalkınması için gerekli insan gücü yetiştirme sorumluluğu olan Öğretmenin bu görevi yerine getirmesinde gerekli yaşamsal ortamın iyileştirilmesi ve ekonomik güdünün yaratılması gerekmektedir. Bu nedenle, Öğretmenlere ödenen aylık ücretler onun, hizmet içinde başarısını arttıran ve destekleyen bir etken olmaktadır.

Ülkemizde güncel önemini devam ettiren öğretmenlerin ücret sorununu boyutsal olarak ortaya koyacak bir araştırma yapılmamıştır. Bu çalışmayla böyle bir boşluğun doldurulmasına yardımcı olmak amacı güdülmektedir. Öğretmen ücretlerindeki gelişmeleri belli bir dönemde inceleyen bu çalışmayı daha derinliğine inen araştırmaların izlemesi, böylece, gelişmekte olan ülkemiz için çok önemli olan Öğretmenlerin sorunlarına eğilinmesi ümit edilmektedir.

Araştırma süresince her türlü yardımı esirgemeyen sayın danışmanım ve değerli Öğretmenim Doç. Dr. Esin Onur'a şükran borçluyum.

Bilgilerin değerlendirilmesinde büyük yardımını gördüğüm T.C. Merkez Bankası uzmanı sayın Ali Koyun'a teşekkürüm sonsuzdur.

Ankara, Ocak 1981

Fethi Çelik

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	vii
BÖLÜM	
I. GİRİŞ	1
Problem	1
Amaç	7
Önem	8
Sayıltılar	9
Sınırlılıklar	9
Tanımlar	10
Yöntem	11
II. ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNİN YASAL KAPSAMI . . .	13
A. Yürürlükteki Gösterge Tablosuna Göre Ücretler	13
B. Gösterge Tablosu Dışında Yapılan Öde- meler	17
a. Tazminat ve Zamlar	17
b. Ek Ders Ücretleri	18
c. Sosyal Hak Niteliğinde Yapılan Öde- meler	20
Yakacak Yardımı	20
Aile Yardımı	21
Mahrumiyet Yeri Ödenegi	21
III. ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNİN GELİŞİMİ (1970-1979)	23
A. Öğretmen Ücretlerinin Cari Fiyatlarla İfade Edilmesi	23
B. Öğretmen Ücretlerinin Sabit Fiyatlar- la İfade Edilmesi	25
IV. ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNİN DİĞER ÜCRETLİLERE KARŞI DURUMU	28

A. Öğretmen Ücretlerinin Asgari Ücret Düzeyi ile Arasındaki İlişkinin Gelişimi	28
B. 657 Sayılı Personel Yasası Kapsamına Giren Memur ile Öğretmen Ücretleri Arasındaki İlişkinin Gelişimi	33
V. SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER	35
Sonuç	35
Yargı	36
Öneriler	37
EKLER	39
A	40
B	41
C	42
D	43
E	44
F	45
G	46
H	47
KAYNAKÇA	48

ÇİZELGELER LİSTESİ

ÇİZELGE

Sayfa

1. 1327 SAYILI YASA İLE DÜZENLENEN, DEVLET MEMURLARININ AYLIK ÜCRETLERİNİN HESAPLANMASINDA KULLANILAN GÖSTERGE TABLOSU 13
2. 9 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME İLE DÜZENLENEN DEVLET MEMURLARININ AYLIK ÜCRETLERİNİN HESAPLANMASINDA KULLANILAN GÖSTERGE TABLOSU 14
3. 1897 SAYILI YASA İLE DÜZENLENEN DEVLET MEMURLARININ AYLIK ÜCRETLERİNİN HESAPLANMASINDA KULLANILAN GÖSTERGE TABLOSU 15
4. 14 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME İLE DÜZENLENEN DEVLET MEMURLARININ AYLIK ÜCRETLERİNİN HESAPLANMASINDA KULLANILAN GÖSTERGE TABLOSU. . . . 16
5. DOKUZ YILLIK DÖNEMDE ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNDE KAYDEDİLEN GELİŞMELER 24
6. TÜKETİCİ GEÇİNME ENDEKSİ VE ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNDE GÖRÜLEN YILLIK ARTIŞ ORANLARI 26
7. DOKUZ YILLIK DÖNEMDE ÖĞRETMEN ÜCRETLERİ VE ASGARİ ÜCRET DÜZEYİNDE KAYDEDİLEN GELİŞMELER 31
8. ÖĞRETMEN VE DEVLET MEMURLARINA ÖDENEN TAZMİNAT VE ZAMLARDA KAYDEDİLEN GELİŞMELER 34

ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİNİN
GENEL ÜCRET SİSTEMİ
İÇİNDEKİ YERİ

Problem

İçinde bulunduğumuz çağın en belirgin özelliği bilim ve teknoloji alanında hızlı değişimlerin birbirini izlemesi ve buna koşturarak toplumsal yapının koçul ve gereksinimlerinin farklılaşmasıdır. Ulusların çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasında eğitim sisteminden ekonomik ve toplumsal kalkınmanın güçlü bir kaldırıcı işlevini yerine

Sosyal bir etkinlik olan eğitimin en stratejik ögesinin başında kuşkusuz Öğretmenlik yer alır. Öğretmenin mesleki ve meslek dışı işlevlerini yerine getirmesinde statüsünü ve toplumdaki saygınlığını belirleyen temel ilkelere biri de ekonomik etkidir.

"Öğretmenin rolünü etkileyen nedenlerden biri, Öğretmenin beklentileridir"¹. Öğretmenin kendisinden istenileni yerine getirmesi, okulun sosyal havasına etkisi ve çevresel etkinliklere katılması ile bir anlam ve bütünlük kazanmaktadır. Anılan ödev yerine getirilirken Öğretmenin temel yaşamsal ve toplumsal gereksinimlerinin de karşılanabilir olması gerekir.

Eski dinler ve mitolojiler Öğretmenlerin, yeni bilgileri insanlara öğrettikleri için "bir Tanrı sanatı ve

¹ Ziya Bursalıoğlu, Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. (Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976), s. 41.

özveri gerektiren bir meslek" olduğu görüşüne yer vermişlerdir. Bu görüş öğretmeni, maddi kazanç yanısıra mesleğin tinsel beğenisine dikkati çekmeye çalışmıştır. Oysa, günümüzde yaşamlarını emeklerinin karşılığında aldıkları ücretlerle sürdürme savaşı veren öğretmenler için ücret sorunu büyük önem taşımaktadır. "Bir mesleğin toplumda herkes tarafından kabulü de meslekleşme koşullarındandır. Eğer bu kabul varsa, meslek, topluma hizmet etmenin karşılığını toplumun da onu koruması halinde görecektir"². Hizmet etme koşullarının düzeltilmesi, yeterli parasal kaynakların yaratılması öğretmenin mesleki ve meslek dışı etkililiğini ve verimini arttıracaktır.

Öğretmen düşünmeyen, etkili, bilinçli insan yaratma ve ulusun yücelmesinde öncü göreviyle topluma karşı büyük sorumluluk taşır. Bu nedenle, diğer memurlardan farklı, önemli ve zor bir görevi yapmak zorundadır. Onun uğraşı okul içinde ve okul dışında hem bugünün sorunlarına, hem de geleceğe yöneliktir.

Atatürk, 1925'te İzmir'de Öğretmenlere şöyle seslenmiştir:

"Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmenler, eğitimci değil, yetenekli bir ulus, henüz ulus adını almak yeteneğini kazanmamıştır. Ona basbayağı bir kitle denir, ulus denemez. Bir kitle ulus olabilmek için, kesinlikle eğitimciler, öğretmenlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir toplumu ulus haline koyarlar"³.

² Mahmut Tezcan. Eğitim Sosyolojisine Giriş. (Ankara: 1976), s. 170.

³ "Millî Eğitimle İlgili Söyleş ve Deneyimler (Cilt I. s. 25)" Devlet Gazetesi, Genel Eğitim İnceleme Uzmanlar (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1978), s. 24'deki alıntı.

Görüldüğü gibi Atatürk, Öğretmenlik mesleğinin önemini açık bir şekilde belirtmiştir. Bu kadar toplumsal önem taşıyan bir mesleğe bugüne değin ne gibi olanaklar sağlanmıştır? Çalışma koşulları ve görev zorlukları ne derece kolaylaştırılmıştır?

"Cumhuriyet Türkiye'si'nde 1923'lerde Öğretmen ücretleri çok yetersiz düzeydedir. 1925 yılında Türkiye'ye gelen Alman eğitimcisi Kuhne, raporunda Öğretmen aylıklarının az olmasına 'büyük bir tehlike' olarak görmüş, yaşam koşulları ile Öğretmen ücretleri arasında denge kurulmasını önermiştir"⁴.

1970 tarihinde toplanan VIII. Milli Eğitim Şurası'na sunulan Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun görüşü şöyle belirtilmiştir:

"Öğretmenlik cazip bir meslek değildir. Öğretmen varolan ekonomik koşullar içinden benliğini mesleğine verememektedir. Öğretmen idealist bile olsa görevini ancak şeklen yapabilir durumdadır. Bu nedenle, Öğretmenlik mesleğinin cazip hale gelmesi için, ekonomik bakımdan Öğretmenin durumunun sosyal çevresindeki denk yetenekli kimselerin, diğer meslek mensuplarının durumuna getirilmelidir"⁵.

"Çalışanların ekonomik olarak güdülenmesi her düzeydeki eğitim kurumlarının rasyonelliğini arttıran bir neden sayılmalıdır"⁶. Görevin önemine göre parasal bir güdünün yaratılmayışının en önemli nedeni kuşkusuz meslek-

⁴Yahya Akyüz, Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişimdeki Etkileri. (Ankara: 1978). s. 235.

⁵VIII. Milli Eğitim Şurası, Sekizinci Milli Eğitim Şurasının İncelenmesine Sunulan Esaslar, 1970.

⁶Ziya Bursalıoğlu, Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama. (Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi yayını, 1978), s. 100.

Özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Eğitimin çoğu kez ivedi durum gerektirmemesi Öğretmen ücretlerinin çok yetersiz düzeyde kalması sonucunu doğurmuştur. "Hiç kuşkusuz, her kademe- de güç bir meslek olan Öğretmenliğe en iyi, en nitelikli elemanları çekmek için, Öğretmen maaşlarındaki artışın diğer hizmetlere göre biraz daha hızlı olması uygun olur"⁷.

Görüldüğü gibi, hizmetin önemi ve güçlüğüne dayalı olarak Öğretmenlere daha fazla maddi olanak yaratılması gereği defalarca yinelenegelmiştir. Oysa, günümüze değin sorunun köklü çözümü için gerekli önlemlerin alınmamış olması, bir meslek edinememişler için toplumun kendi geleceğini hiçe sayması anlamında, "hiç olmazsa bir Öğretmen olsun (..)" gibi bir imajın yerleşmesine yol açmıştır.

Diğer yandan, 1963 yılından bu yana planlı bir kalkınma sürecine giren Türkiye'de, Öğretmen ücretlerinin gelişimi ve emeklerinin karşılığı ile geçinme durumunda olan diğer ücretlilerin aldıkları ücretin miktarını belirleyen bir ücret sistemi ve buna ilişkin olarak bir ücret politikasının izlenip izlenmediği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anılan soruna açıklık getirmeden önce, hükümetlerin bir ücret politikası saptamasını öngören bazı temel ilkeleri belirtelim. Bilindiği üzere, T.C. Anayasası'nın Başlangıç'ı, insan hak ve özgürlüklerini, ulusal dayanışmayı, sosyal adaleti, bireyin ve toplumun huzur ve güvenini gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak her önlemin alınmasını devletin görevleri ara-

⁷ Necdet Serin, Eğitim Ekonomisi. (Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1972), s. 121.

sında görmektedir. Bu ilke ile, Cumhuriyetin sosyal bir devlet anlayışına dayandığı ayrıca belirtilmiştir. Diğer taraf an bu ilkeler, devleti ücretler konusunda aktif olmaya, gelir dağılımına eşit bir şekilde yön verme politikasını benimsemeye zorlamaktadır. Bu görev 45. maddede açıklığa kavuşturulmuştur. Anılan maddede, "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır"⁸ ifadesine yer verilmektedir. Alınacak önlemlerin tümü ise, devletin ücret politikasını oluşturacaktır. Bu yolla, bütün çalışanlara haysiyetli bir yaşayış düzeyi sağlamış olacaktır.

Ücret politikasına ilişkin olarak anayasal ve yasal hükümlerin yanısıra kalkınma planları ile bunlara bağlı plan hedefleri ve stratejilerinde de önemli ilkeler yer almaktadır. 1.7. 1967 tarihinde kabul edilen II. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hedefleri ve Stratejisinde, "(...) herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine ulaşmayı gaye edindiği (...)" belirtilmektedir. Bu açıklama Anayasanın 45. maddesindeki genel ilkeyi yinelenmektedir.

Plan Hedefleri ve Stratejisinin değinilen açık ilkelere karşın II. Beş Yıllık Plan içinde bu ilkelere uygun olarak saptanmış bir politika yer almamıştır. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ücretler ve ücret politikaları için kısa açıklamada bulunularak, "uygulanacak ücret politikasının temeli eşit işe eşit ücret ilkesinin gerçekleştirilmesi olacaktır (...)"⁹ denilmektedir. Görüldüğü gibi, anılan

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1961.

⁹ Devlet Planlama Teşkilatı. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (Taslak) Ankara, 1978, s. 152.

planda da çok anlamlı olmayan bir ifadeyle gelir dağılımında adaleti sağlamanın başlıca bir aracı niteliğini taşıyan ücret konusu geçiştirilmiştir.

"1970 yılında çıkarılmış bulunan yasalar ve 657 Sayılı Devlet Personel Yasası'na getirilen değişikliklerle aylıklar yeni bir ayarlama ve düzenlemeye bağlı tutulmuştur. (...) Ancak, ayarlamalar yeterli olmadığından memur gelirlerinde sürekli bir erime, yıpranma vardır. O halde, denilebilir ki, devlet, gelirin adil dağılımını sağlayıcı yönde genel bir ücret politikası yerine, enaz ücret dışında kalan ücretler bakımından tarafsızlığı tercih etmekte, yani bir politika benimsemeyi gerekli görmemektedir"¹⁰.

Öğretmen ücretlerini düzenleyen 657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın genel fiyat yükselmelerine karşı koruyucu, değişmeli duyarlılığın olmayışı, öğretmenlere yapılan aylık ödemelerin genel ücret artışlarının gerisinde kalmasına neden olmuştur. Anılan yasanın gereksinimleri karşılamadaki yetersizliği, yakınlıkları ve eleştirileri giderek arttırmıştır:

"(...) 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun, personel fiyat yükselmelerinden, mevzuatı ise keşmekeşlikten koruyacak baş tedbir olan "Echelle Mobile" sisteminin kabul edilmesini çok büyük bir eksiklik olarak kabul ediyoruz"¹¹. "160 sayılı Kanun kapsamına giren kurumlar, (...) ve tüm devlet memurlarını içine alacak şekilde yeni bir düzenlemeye geçilmesinde yarar görülmektedir"¹².

¹⁰ Cahit Talas, Sosyal Ekonomi. (S Yayınları no: 14, Ankara: 1979), s. 76.

¹¹ İsmet Giritli, Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli. (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş altıncı bası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi yayımı, 1979), s. 341.

¹² Selçuk Kantarcıoğlu, Devlet Personel Rejimi Nasıldır? Yeni Düzenleme Nasıl Olmalıdır? (T.C. Başbakanlık Devlet Personel Dairesi yayımı, Ankara: 1977), s. 143.

Yönetim organları ve hükümet yetkililerinin Devlet Personel Rejimi'nin, çağın gereklerine ve gereksinimlere göre yeniden düzenleneceğine ilişkin açıklamaları da sorunun önemini kanıtlar niteliktedir.

Amac

Ülke kalkınmasında eğitimin önemi gözönünde bulundurulursa, eğitsel bütünlüğün bir ögesi olan öğretmenin mesleki ve meslek dışı etkilerinin verimli olması gerekir. Bu koşulların karşılanması için öğretmenlerin toplumsal statüleri ile yaşam düzeylerini etkileyen maddi olanakların araştırılması büyük önem taşımaktadır.

"Öğretmen aylıklarının, ok ders ücretlerinin, öteki kamu personeli aylıkları ile aynı oranda artırılması, buna karşılık bir yıldan ötekine kaydedilen mizli fiyat artışlarına karşın, eğitim personelinin gelir düzeyinin aynı kalması, eğitim kesimine daha az nitelikli personelin gelmesine sebep olur"¹³.

Bu araştırma, anılan nedenlerle eğitim ve öğretimde nitelik ve niceliği olumlu yönde etkileyebileceği sanılan öğretmenlerin aylık ücretlerine, Türk toplumunun örgütsel bütünlüğü içinde bakabilmeyi gerekli kılmaktadır.

Öğretmenliğin bir meslek olarak bakettiği toplumsal saygınlığı kazanması, etki ve gücünü arttırmada yeterli maddi olanakların yaratılması gerekmektedir.

Öğretmen aylık ücretlerinin diğer mesleklerde çalışanların ücretlerini de gözönünde bulundurarak çözümlenmesi bu araştırma kapsamındadır. Anılan ücretler konusunda bir ölçünün getirilmesi çeşitli meslekler için yapılabilir. "Ücret analizi"ni amaçlayan araştırmalarla ortaya konabilecektir. Ayrıca, araştırmanın sınırını içeren belli bir sürede öğretmenlere ödenen aylık ücretlerin genel üc-

¹³ Mahmut Adem, Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası. (Ankara: 1978), s. 50.

ret yükselmeleri karşısındaki etkilenme biçimini sabit fiyatlarla ortaya koymak bu araştırmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır. Bu nedenlerle, araştırma, aşağıdaki sorulara yanıt bulmaya yöneliktir.

1. Öğretmen ücretlerinin yasal düzenlemesindeki gelişme nasıl olmuştur?
2. Öğretmen ücretleri cari fiyatlarla nasıl ifade edilebilir?
3. Öğretmen ücretleri sabit fiyatlarla nasıl ifade edilebilir?
4. Öğretmen ücretlerindeki artışlar ile genel ücret artışları arasında bir ilişki var mıdır?

Önem

Türkiye'de tüm kamu görevlileri gibi, eğitimci kesimin sayı olarak büyük bir bölümünü oluşturan öğretmenlerin en çok yakındıkları konulardan biri de, "ücret sorunu"dur. "(...) ücret, görevlinin ve ailesinin ekonomik gereksinmesini karşılaması bakımından olduğu kadar, saygınlık merdivenindeki yerini gösteren bir simge olması bakımından da önemli olduğu (...) "¹⁴ yargısı, bir kamu görevlisi için ekonomik boyutun anlamının önemini açık bir şekilde belirtmektedir.

Eğitim dizgesinde, "Örgün eğitimi çağımızın en büyük 'sanayisi' olarak kabul etmek mümkündür. Örgün eğitim, kullanılan insan ve parasal kaynaklar açısından olduğu denli, 'üretiminin' önemi açısından da büyük bir sanayidir"¹⁵.

Bir üretim etmeni olan öğretmene yapılan ödemeler eğitim sanayisinde giderlerin en büyük kısmını oluşturur.

¹⁴Yücel Ertekin, Örgüt İklimi. (Türkiye ve Orta Doğu Anne İdaresi yayını, 1978), s. 77.

¹⁵Mahmut Adem, Eğitim Planlaması. (A.Ü. Eğitim Fakültesi yayınları, Ankara: 1977), s. 75.

Örneğin, Türk ilköğretim ve orta öğretim dizgesinde 1973-1974 öğrenim yılında toplam 195727 öğretmene olduğu ve bu sayının her geçen yıl daha da arttığı düşünülürse, eğitim kesimi bütçesinin büyük bir bölümünü oluşturan personel harcamalarının giderek daha büyük boyutlara ulaşacağı söylenebilir. Bu tür harcamaların artışında öğretmenlerin nicel artışı yanısıra daha iyi bir yaşama hazırlayıcı bir biçimde kullanılması da kaçınılmaz bir zorunluktur.

Savıtlılar

1. Kaynaklardan derlenen istatistiksel veriler geçerli ve güvenilir olup, yorumlama için yeterlidir.
2. Araştırmada kullanılan aylık ücreti hesaplama- da kullanılan "Maaş Bordro" su amaca uygun, geçerli ve güvenilirirdir.
3. Öğretmen ücretlerigenel ücret artışlarının gerisinde kalmaktadır.

Sınırlılıklar

Türk eğitim dizgesinde eğitim personelinin ekonomik boyutunu bir bütün olarak alan bu araştırma:

1. İlköğretim ve orta öğretim dizgesinde görevli öğretmenlerin aylık ücretlerini incelemekle sınırlıdır.
2. Öğretmen aylık ücretleri 657 sayılı Devlet Memurları Yasası ve bu yasada değişiklik getiren 1327 sayılı Yasa'yla yeniden düzenlenmesi nedeniyle anılan yasaların uygulanmaya başladığı 1970 yılı ile 1979 yıllarını içeren on yıllık bir dönemi kapsamaktadır.
3. Öğretmen aylık ödemeleri "maaş", "tazminat ve

zamlar", "ek ders ücretleri" ve "sosyal hak niteliğinde yapılan ödemeler"i içermektedir.

4. Türkiye Tüketici Seçinme Endeksleri, ücret artışlarını en iyi şekilde ifade eden ölçü kabul edilmesi nedeniyle aylık ücretlerin genel ücret sistemi içindeki yerini incelemek için ücretler, anılan endekslerle sabit fiyatlara dönüştürülecektir.

Tanımlar

Öğretmen: "Resmi veya özel bir eğitim kurumunda çocukların ve gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik etmek veya yön vermekle görevlendirilmiş kimse.

Bilgi, görgü ve yaşantıları ile belli konularda başkalarının büyüme ve gelişmesine yardım eden kişi"¹⁶.

Aylık: "Birine, görevi karşılığı olarak ya da geçimi için her ay ödenen para"¹⁷.

"Bu kanuna tabi kurumlarda görevlendirilen memurlara hizmetlerinin karşılığında, kadroya dayanılarak ay itibarı ile ödenen parayı ifade eder"¹⁸.

Fiyat Endeksi: "Belli bir sürede bir malın fiyatının azalıp çoğalışını saptayan cetvel (...) "¹⁹.

¹⁶ Rugen Alaylıoğlu, A. Ferhan Oğuzkan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. (Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, İstanbul: 1976), s. 241.

¹⁷ Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük. (Gözden geçirilmiş altıncı bası. Ankara: 1974).

¹⁸ Devlet Memurları Kanunu (657'nin 1327 sayılı kararla değişik şekli) Resmî Gazete, 12056; 23 Temmuz 1965 ve 13579; 14 Ağustos 1970.

11

Cari Fiyat: "Piyasada geçerli olan fiyat (...) ²⁰".

Yöntem

Öğretmen aylık ücretleri 657 sayılı Yasa ve bu yasada değişiklik getiren 1327 sayılı Yasa ile düzenlenmiştir. Sözü edilen ücretler, bu yasalarla belirlenen gösterge tablosundaki rakamların o yıl Bakanlar Kurulu Kararı ile saptanan gösterge rakamları ile çarpılarak bulunmaktadır. Bu nedenle, araştırmaya konu olan 1970 yılından başlayarak her yılın Bütçe Yasaları ve diğer ilgili yasalar ayrı ayrı taranarak ücretler, gösterge tablosuna göre ve gösterge tablosu dışında yapılan ödemelerden oluşmuştur.

Anılan yasalara göre gösterge tablosu dışında yapılan ödemeler tazminat ve zamlar, ek ders ücreti ve sosyal hak niteliğinde yapılan ödemeler olmak üzere üç alt bölüme ayrılmıştır. Ayrıca, Öğretmen aylık ödemelerinin asgari ücret düzeyi ve aynı yasalara tabi olan personelin ücretleri karşısında gelişimi çözümlenecektir.

Öğretmene yapılan aylık ödemeler sabit fiyatlara dönüştürülürken deflatör olarak cari harcamalar için Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkiye Tüketici Geçinme Endeksleri'nde verilen İstanbul ili geçinme endeksi kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan sayısal veriler Türk eğitim dizgesinin ilköğretim ve orta öğretim düzeylerinde görev yapan öğretmenlerin ücretlerinin genel ücret artışları karşısındaki durumu ve genel ücret sistemi için-

²⁰ Hançerlioğlu, Ön. Ver., s. 33.

deki yerini ortaya koymaya yönelik analitik ve betimsel çözümlemelere dayanmaktadır.

İstatistiksel çözümlemede seçilen matematiksel kalıp olarak aylık ücretleri hesaplamada kullanılan "maaş bordrosu"ndan yararlanılmıştır.

Yasal çerçevede belirlenen ücretler, yıllara göre kadro derecesi ve kademelerine göre brüt miktar ile vergiler ve kesintiler hesap edilerek net miktar olarak cari fiyatlar şeklinde ortaya konulmuştur. Anılan bu ücretlerin daha anlamlı olarak çözümlenmesi ve değerlendirilmesi için cari ücret miktarları, araştırmanın orta yılı olan 1975 yılına göre enflasyon etkisinden arındırılmış olarak sabit fiyatlarla ifade edilmiştir. Daha başka bir deyişle, yıllara göre hesaplanan ücretler ve fiyatlar 1975 yılı fiyatlarına dönüştürülmüştür. Bu yöntemle, ücretlerde ve fiyatlarda görülen artışlar değerlendirmeye olanak sağlayacak biçimde sayısal olarak ortaya konmuş olmaktadır.

BÖLÜM II

ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİNİN YASAL KAPSAMI

A. Yürürlükteki Gösterge Tablosuna Göre Ücretler:

Türkiye'de Cumhuriyet tarihinde çeşitli dönemlerde gerçekleştirilmeye çalışılan personel reformları 1970 yılında 657 sayılı Devlet Memurları Yasası ile yeni bir uygulama sürecine girmiştir. Anılan yasanın 90 maddesini değiştiren ve 37 ek geçici madde getiren 1327 sayılı Yasa, 14.8.1970 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1327 sayılı Yasa'nın birinci maddesinde, "Bu kanun, Devlet Kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerde çalışan, genel ve katma bütçelerle ve buna bağlı döner sermayeli kuruluşlardan, kefalet sandıklarından veya beden terbiyesi bölge müdürlükleri bütçelerinden aylık alanlara uygulanır" denilmektedir. Bu yasayla üniversite öğretim üye ve yardımcıları, askeri personel, mahalli idareler ve KİT personelleri kapsam dışı bırakılmıştır. İlköğretim ve orta öğretim dizgesinde yer alan eğitim personeli ve öğretmenler ise, bu yasal çerçeve içinde yer almıştır. 1974 yılında çıkarılan 12 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile de, il özel idareleri, belediyeler ve bunların kurdukları döner sermayeli kuruluş personeli Devlet Memurları Yasası kapsamına alınmıştır.

657 sayılı Yasa'da değişiklik getiren devlet memurlarının aylık ve diğer ödemelerini düzenleyen 1327 sayılı Yasa ve buna ekli gösterge tablosu yeni değişikliklerle personel rejiminde tek katsayı sistemini getirmiştir. Anılan Yasa'nın değişik 154. maddesinde, tek katsayı

sisteminin uygulanacağı ve katsayının ülkenin ekonomik gelişmesi, genel koşulları ve Devletin mâlî olanakları gözönünde bulundurularak her yıl genel bütçe yasası ile saptanacağı belirtilmiştir. Ayrıca, yeni düzenlemeyle memurlar arasında görülen ücret dengesizliğini gidermek ve bu konudaki yakınlmaları önlemek için hükümete kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi tanınmıştır.

1327 Sayılı Yasa ile getirilen, Devlet memurları aylıklarının hesaplanmasında kullanılan gösterge tablosu aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

ÇİZELGE: 1

DERECE

1	925	850	775	1000					
2	750	785	810	855	890	925			
3	650	670	690	710	730	750	770	790	
4	550	570	590	610	630	650	670	690	710
5	475	490	505	520	535	550	565	580	595
6	400	415	430	445	465	475	490	505	520
7	350	360	370	380	390	400	410	420	430
8	300	310	320	330	340	350	360	370	380
9	250	260	270	280	290	300	310	320	330
10	225	230	235	240	245	250	255	260	265
11	200	205	210	215	220	225	230	235	240
12	175	180	185	190	195	200	205	210	215
13	150	155	160	165	170	175	180	185	190
14	125	130	135	140	145	150	155	160	165
15	100	105	110	115	120	125	130	135	140
16	70	75	80	85	90	95	100	105	110

Anılan tabloya göre en düşük gösterge 70, en yüksek gösterge ise 1000'dir. Aylık Ücretten gösterge rakamlarının o yıl yedi olarak belirlenen katsayı ile çarpılmasıyla bulunmaktadır. Devlet memurlarının aylık ödemelerini

hesaplamada kullanılan katsayı 1971, 1972 ve 1973¹⁴ yıllarında değişmemiştir. Katsayı değişikliği ilk kez 1974 malî yılında olmuş ve Bütçe Yasası'nın 21. maddesi ile sekize çıkarılmıştır.

ÇİZELGE: 2

DERECE

1	925	950	975	1000					
2	760	795	830	865	900	935			
3	660	680	700	720	740	760	780	800	
4	580	600	620	640	660	680	700	720	740
5	510	525	540	555	570	585	600	615	630
6	440	455	470	485	500	515	530	545	560
7	390	400	410	420	430	440	450	460	470
8	345	355	365	375	385	395	405	415	425
9	300	310	320	330	340	350	360	370	380
10	275	280	285	290	295	300	305	310	315
11	250	255	260	265	270	275	280	285	290
12	230	235	240	245	250	255	260	265	270
13	210	215	220	225	230	235	240	245	250
14	185	190	195	200	205	210	215	220	225
15	160	165	170	175	180	185	190	195	200

1.3.1974 tarihinden geçerli olmak üzere dokuz sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile gösterge rakamları çizelge 2'de olduğu gibi yeniden düzenlenmiştir. Yapılan bu değişiklikle 16. derece kaldırılmıştır. 1975 malî yılı Bütçe Yasası'yla katsayı dokuz yükseltilmiştir.

15.5.1975 tarih ve 1897 sayılı Yasa ile 1.3.1975 tarihinden geçerli olmak üzere gösterge tablosunda çizelge 3'de görüldüğü gibi yeni bir düzenleme getirilmiştir.

ÇİZELGE: 3

DERECE

1	995	950	975	1000					
2	760	795	830	865	900	935			
3	660	680	700	720	740	760	780	800	
4	560	580	600	620	640	660	680	700	720
5	490	505	520	535	550	565	580	595	610
6	420	435	450	465	480	495	510	525	540
7	370	380	390	400	410	420	430	440	450
8	320	330	340	350	360	370	380	390	400
9	275	285	295	305	315	325	335	345	355
10	250	255	260	265	270	275	280	285	290
11	225	230	235	240	245	250	255	260	265
12	200	205	210	215	220	225	230	235	240
13	175	180	185	190	195	200	205	210	215
14	150	155	160	165	170	175	180	185	190
15	125	130	135	140	140	150	155	160	165

Araştırmaya konu olan dönem içinde gösterge tablosunda meydana gelen son değişiklik 25.10.1978 tarih ve 16445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile olmuştur. Yeni düzenlemeyle çizelge 4'te görüldüğü gibi, en yüksek gösterge rakamı 1200, en düşük gösterge rakamı da 300'dür. Bütçe Yasası'nın 35. maddesi ile 1.3.1978 tarihinden geçerli olmak üzere de katsayı 14'e yükseltilmiştir. 1979 mali yılı Bütçe Yasası ile de 1.3.1979 tarihinden geçerli olmak üzere katsayı 16 olarak belirlenmiştir.

ÇİZELGE: 4

DERECE

1	1050	1100	1150	1200					
2	900	940	980	1020	1060	1100			
3	790	810	830	850	870	890	910	930	
4	700	720	740	760	780	800	820	840	860
5	620	635	650	665	680	695	710	725	740
6	555	570	585	600	615	630	645	660	675
7	505	515	525	535	545	555	565	575	585
8	465	475	485	495	505	515	525	535	545
9	425	435	445	455	465	475	485	495	505
10	400	405	410	415	420	425	430	435	440
11	380	385	390	395	400	405	410	415	420
12	360	365	370	375	380	385	390	395	400
13	340	345	350	355	360	365	370	375	380
14	320	325	330	335	340	345	350	355	360
15	300	305	310	315	320	325	330	335	340

B. Gösterge Tablosu Dışında Yapılan Ödemeler:

Yürürlükteki gösterge tablosuna göre ödenen aylık ücretler dışında öğretmenlere yapılan ödemeler tazminat ve zamlar, ek ders ücretleri ve sosyal hak niteliğinde yapılan ödemelerden oluşmaktadır.

1. Tazminat ve Zamlar:

Öğretmenlere ödenen ücretler çerçevesinde kabul edilen tazminat ve zamlar, Devlet memurlarına ödenen bu tür ödemelerle birlikte ele alınmıştır. Araştırmaya konu olan dönemin başlangıç yılı olan 30.11.1970 tarih ve 7/1633 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre 1.12.1970 tarihinden geçerli olmak üzere Devlet memurlarına ikramiye, pirim, taat ücreti... gibi aylık ödeme dışında yapılan ödemeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Devlet memurlarına ödenen tazminat ve zamlar 1327 sayılı Yasa ile iş gücü, iş riski ve teminindeki güçlük zamları olarak hangi görevde olan devlet memurlarına ne gibi hallerde verileceği belirlenmiştir. 1327 sayılı Yasa'ya eklenen maddeye dayanılarak yapılan bu tür ödemeler hakkında hazırlanan yönetmelik 8.8.1971 tarih ve 13920 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan bu madde 1897 sayılı Yasa ile değiştirilmiş ve günümüzdeki son şeklini almıştır. Maddenin son fıkrasında, bu maddede belirlenen tazminat ve zamların hangi işi yapanlara ne miktarda ödeneceği, ödeme yöntemi ve esasların bütün kurumları kapsayacak şekilde yılda bir kez olmak üzere Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulacağı karara bağlanmıştır.

1327 sayılı Yasaya dayanılarak tazminat ve zamlar hakkında hazırlanan yönetmeliğin 1971 yılında yürürlüğe girmiş olmasına karşın, 1975 yılına değin öğretmenlere bu tür bir ödemelerin yapılmadığını görüyoruz. 30.3.1975 tarih ve 15193 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/9705 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre kalkınmada öncelikli yörelerdeki ilk ve orta dere-

celi köy okullarındaki Öğretmenlere 150, diğer köy okullarında 100, il ve ilçe merkezindeki okullarda da 75 gösterge rakamına göre iş güclüğü zammının ödeneceği belirtiliyordu.

11.6.1976 tarih ve 15613 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/12064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda köy ve kasabalarda görevli ilk ve orta dereceli okul Öğretmenlerine 200, il ve ilçemerkezlerinde görevli olanlara da 100 gösterge rakamı üzerinden iş güclüğü zammı ödenmesi öngörülmüştür.

18.5.1977 tarih ve 15941 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/13364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda, köy ve kasabalarda görevli ilk ve orta dereceli okul Öğretmenlerine 250, il ve ilçe merkezlerinde görevli olanlara da 200 gösterge rakamı üzerinden iş güclüğü zammı ödeneceği irade edilmiştir. 9.8.1978 tarih ve 16372 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/16062 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda 1978 yılı iş güclüğü gösterge rakamları değişmemiş olup, 1977 yılı gösterge rakamları aynen benimsenmiştir.

Araştırma kapsamına giren dönemin son yılı olan 1979 yılında ilkokul Öğretmenleri için 250 iş güclüğü, orta dereceli okul Öğretmenleri için 250 gösterge rakamı üzerinden iş güclüğü zammı ve 150 gösterge rakamı üzerinden de iş riski zammı ödenmesi kararlaştırılmıştır. Bu tazminat ve zamlar gösterge rakamlarının 1979 yılı için 6 rakamı ve diğer yılların ise 4 rakamı ile çarpılmasıyla bulunmaktadır.

B. Ek Ders Ücreti:

Ders görevi ücreti, 657 sayılı Yasa'ya tabi kurumlar¹² ait her derecedeki eğitim ve öğretim kurumlarında Öğretmenlik görevi yapanlara ders saati itibarıyla ödenen ücreti ifade edeceği anılan yasanın 146. maddesinin B bendiyle belirtilmiştir. Ek ders görevi ise, Öğretmenin, zorunlu ve isteğe bağlı olarak okutacağı ücretli ders görevi olarak düşünülmüştür.

Ek ders ücreti miktarları, 5.3.1964 tarih ve 439 sayılı Yasa'yla, orta dereceli öğretim kurumlarında görevli öğretmenlere, her ders saati için gündüz 10 lira, gece 15 lira olarak kararlaştırılmıştır. Anılan yasayla belirlenen bu miktar 1974 yılı Bütçe Yasası ile gündüz öğretimi için 15 lira, gece öğretimi için 20 lira olmuştur. 1977 yılı Bütçe Yasası'yla da bu miktar gündüz öğretimi için 35 liraya yükseltilmiştir.

657 sayılı Yasa'nın değişik 89. maddesi hükümleri uyarınca haftalık ders saatleri ile ek ders ücretleri 22.6.1978 tarih ve 2157 sayılı Yasa'yla yeniden düzenlenmiştir. 1.3.1978 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe giren bu yasayla, orta öğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlere verilecek serunlu ek ders görevinin haftada 12 ders saatini geçmeyeceği kabul edilmiştir. Bu yasaya eklenen ek maddeyle de, ilköğretim kurumlarında, ana okullarında, ana sınıflarında, yetiştirme yurtlarında, okuma-yazma kurslarında, gezici köy kurslarında görevli öğretmenler maaşları karşılığı olarak haftada 18 saat ders okutmakla yükümlü olacakları hükme bağlanmış olup, haftalık bu süreyi aşan ders saati için ek ders ücreti ödenmesi öngörülmektedir. 1978 yılı Bütçe Yasası'na göre ise, ek ders görevi ücreti gündüz öğretimi için 60 lira, gece öğretimi için 70 lira, 1979 yılı Bütçe Yasası'yla da bu miktarlar 80 lira ve 100 lira olarak kabul edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derecedeki eğitim ve öğretim kurumları ve benzeri kurumlarda ücretle okutulacak haftalık ders saatlerinin sayısı ve diğer hususların saptanmasına ilişkin esaslar, 657 sayılı Yasa'nın 12 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamesi ile değiştirilen 89. maddesine göre, 15.7.1974 tarih ve 7/8649 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesiyle hükme bağlanmıştır.

Anılan bu kararnameye göre, gündüz ve akşam öğretimi yapan orta öğretim ve temel eğitim ikinci kademe okullarında kendi branşlarında haftada zorunlu 6 saat, branşları içinde ve dışında isteğe bağlı 9, temel eğitim ikinci kademe okullarında

ders okutacak öğretmenlere ise 6 saat ücretle ek ders görevi verilebilecektir.

Orta dereceli mesleki ve teknik öğretim okulları ikinci derece atelye ve laboratuvar öğretmenlerine haftada ücretle branşlarında zorunlu 20 ve isteğe bağlı 4 saate kadar ek ders görevi verileceği belirtilmektedir.

C. Sosyal Hak Niteliğinde Yapılan Ödemeler:

657 sayılı Devlet Memurları Yasası ve bu yasada değişiklik getiren 1327 sayılı Yasa'yla kamu görevlilerine olduğu gibi öğretmenlere de çeşitli sosyal yardımlar ve haklar öngörülmüştür. Bunların başlıcaları emeklilik, hastalık ve analık sigortası, yeniden işe alıştırma, ek sosyal sigorta ve yardımlaşma, konut edinme, mahrumiyet yeri ödeneği, öğrenim bursları ve yurtları, aile yardımı, doğum yardımı, ölüm yardımı, tedavi yardımı, cenaze giderleri ve giyecek yardımdır. Yeniden işe alıştırma, ek sosyal sigorta ve yardımlaşma, konut edinme, öğrenim bursları, giyecek ve yiyecek yardımı gibi hak ve yardımlar adı altında bir ödeme yapılmamaktadır.

Yakacak yardımı, aile yardımı ve mahrumiyet yeri ödeneği bir tür ek ödeme niteliği kazanmıştır. Bu ödemeler ay itibarı ile yapıldığından, araştırma kapsamı içinde düşünümlere incelenmesi yerinde olacaktır.

YAKACAK YARDIMI

Devlet memurlarının hangi hallerde ve hangi yerlerde ne miktarda ve ne şekilde yakacak yardımından yararlanacağı 657 sayılı Yasa'nın 213. maddesinde ifade edilmiştir. 28.10.1977 tarih ve 16098 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/13985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Yakacak Yardımı Yönetmeliği" yürürlüğe girmiştir. Anılan yönetmelik yargısına göre aylık derecesi dört ve daha yukarı olanlara 750 lira, beş ve daha aşağı olanlara 1000 lira üzerinden ve aylık ücretlerle birlikte ödenmesi kabul edilmiştir. Sözü edilen yönetmelik ışığında, 1.11.1979 tarihinden iti-

baren de yakacak yardımı tüm derecelerde 1000 lira artırılmıştır. Yakacak Yardımı Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmezden önceki yıllarda ise, denizden yüksekliği 1500 metre ve daha yukarı olan yerlerde çalışan memur ve öğretmenlere yılın altı ayında değişik oran ve çok az miktarda bu yardım yapılıyordu.

AİLE YARDIMI

Aile Yardımı Ödeneği'nin ödeme koşulları, yöntem ve ilkeleri 657 sayılı Yasa'nın 202, 203, 204, 205, ve 206. maddelerinde belirlenmiştir. Anılan yasa maddesi hükümlerine göre, evli bulunan devlet memurlarına aile yardımı yapılacağı, bu yardımın her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan eş ve çocuklar için her yıl Bütçe Yasalarıyla saptanacak miktarlar üzerinden ödeneceği öngörülmüştür.

Çocuklar için 1970-1974 yılları arasında 10 lira, 1.3.1974 tarihinden itibaren 25 lira, 1.3.1976 tarihinden de 50 lira ödeme yapılacağı belirtilmiştir. 25.10.1978 tarih ve 16445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/16656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre aile yardımı her çocuk için 50 lira, eş için 500 lira, ayrıca, öğrenim çağına gelmemiş ve ilköğrenim çağındaki çocuklar için 50 lira, orta öğrenime devam eden çocuklar için 150 lira, yüksek öğrenime devam eden çocuklara 350 lira yetiştirme ve öğrenim için aileyardımına ek olarak ödeme yapılacağı, ancak, orta yada yüksek öğrenime devam etmeyen çocuklar için 100 lira ödeme yapılacağı yargısına yer verilmiştir. Bu miktarlar 1979 yılında değişmeyerek aynı kalmıştır.

MAHRUMİYET YERİ ÖDENEĞİ

Mahrumiyet yeri ödeneği, mahrumiyet yeri olarak

kabul edilen yerlerde sürekli görevle atananlara, eylemli çalışmalarını süresince ödenmesi öngörülmüştür. 657 sayılı Yasa'nın 196. maddesinde, kimlerin ne miktarda bu ödenekten yararlanabilecekleri, ödeme yöntemi, ilkesi ve koşulları Bakanlar Kurulunca kabul edilecek bir yönetmelik tarafından belirleneceği ifade edilmektedir.

Mahrumiyet yeri ödeneğinin, ülkede "mahrumiyet yeri" niteliği taşıyan görev yerleri dört dereceye ayrılarak ödenmesi kabul edilmiştir. 4.5.1977 tarih ve 15927 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/13297 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda birinci derece mahrumiyet yeri için 500, ikinci derece mahrumiyet yeri için de 300 lira ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Anılan bu tarihten önce öğretmenlere mahrumiyet yeri ödeneği adı altında bir ödeme yapılmamaktaydı.

BÖLÜM III

ÖĞRETMEN ÜCRETLERİNİN GELİŞİMİ

Öğretmen ücretlerinin incelenmesi, 1970-1971 yılları arası dokuz yıllık bir dönem kapsamaktadır. Anılan bu dönemde Öğretmenlere ödenen ücretler, cari fiyatlarla ve sabit fiyatlarla (enflasyon etkisinden arındırılmış olarak) ifade edilmiş olup, sayısal veriler kapsadığı dönem içinde incelenecek ve değerlendirilecektir.

A. Öğretmen Ücretlerinin Cari Fiyatlarla İfade Edilmesi:

Araştırma kapsamına giren ilk öğretmen ve orta öğretmen görev yapan öğretmenlerin 657 sayılı Yasa ve bu yasa ile değişiklik getiren 1327 sayılı Yasa'nın 36. maddesine göre, kadro dereceleri ve bu derecelerin ücretlerin hesaplanmasında esas olan gösterge rakamları çizelge 1, 2, 3 ve 4'te gösterilmiştir. Bu gösterge rakamlarının, her yıl Bütçe Yasaları ile belirlenen katsayı rakamları ile çarpılmasıyla Öğretmenlere, kadro derecelerine göre ay itibarı ile ödenen cari brüt ücretler bulunmuştur. Tablo I'den de anlaşılabileceği gibi ücretler, öğretmenlerin en düşük görüye bağlayış dereceleri olan 12. derece ile, en fazla yükselebilecekleri 1. dereceye kadar olan tüm derecelere göre hesaplanmıştır. 657 sayılı Yasa'nın 1397 sayılı Yasayla değişik 68. maddesinin (a) fıkrası yargısına göre, üç yıl başarılı hizmetin bir derece yükselmesi kabul edilmesi nedeniyle her derecenin üç kademesi anılan hesaplama kapsamı içinde düşünülmüştür.

Aylık dilimler halinde ödenen Öğretmen Ücretleri, araştırmanın başlangıç yılı olarak alınan 1970 yılından 1979 yılına kadar olan 10 yıllık bir dönemde, mali hü-

kümelerde getirilen yasal değişiklikler izlenerek buna ilişkin ücret miktarları yıl olarak bulunmuştur. Bunun yanısıra, vergi ve kesinti tutarları brüt ücret miktarından çıkartılarak, net ücret ya da ele geçen ücret denilen miktar tablo I, II, III, IV, V ve VI'da gösterilmiştir.

Tablo I'in incelenmesinden de anlaşılabacağı gibi, 1970 yılından 1974 yılına kadar olan dört yıllık dönemde ücretlerde herhangi bir artış olmamıştır. 1.3.1974 tarihinden itibaren ücret hesaplanmasında esas olan gösterge rakamı yükseltilmiş ve gösterge tablosu da yeniden düzenlenerek tablo II'de görüldüğü gibi, ücretlerde yeni artış sağlanmıştır. Anılan bu artış, gizelce 5'ten de anlaşılabacağı gibi, tüm derecelerde %11.3 ile, %25.1 arasında değişen oranlarda gerçekleşmiştir. Ortalama ücret artışı ise %17.6

ÇİZELGE: 5

Dokuz Yıllık Dönemde Öğretmen Ücretlerinde Kaydedilen Gelismeler (Her Kadro Derecesinin 1. Kademesi Esas Alınarak ve Yıllık Net Artış Oranı % Olarak)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1970												
1971	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1972	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1973	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1974	11.3	11.7	12.3	14	14.6	16.6	16.8	18.5	23.2	22.6	24.9	25.1
1975	9.6	9.4	9.5	13.7	14.7	14.9	14.2	16.8	17	19.6	22.4	25.9
1976	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1977	37.3	44.5	44.5	44.6	45.6	51.9	57.4	62.5	71.5	74.5	79	84.3
1978	24.5	25	28.1	30.7	37.7	40.8	41.8	44.2	45.6	48.5	50.1	52.9
1979	22.4	24	24.6	26.6	27.5	28.6	27.6	30.2	31.3	31.8	32.5	33

olmuştur. En az ücret artışı 1. derecede olmasına karşın, küçük derecelere doğru gidildikçe artış oranlarında düzenli bir yükselme gözlenmektedir.

1975 yılı Bütçe Yasası ile, 1.3.1975 tarihinden geçerli olmak üzere tablo III'de görüldüğü gibi, yeniden bir düzenleme getirilmiştir. Çizelge 5'ten de anlaşılacağı üzere, bu değişiklik ücretlerde %9.6 ile %25.9 arasında bir artış sağlamaktadır. 1976 yılında ücret artışı olmamıştır. 1977 yılında ise, tablo IV'te de görüldüğü gibi ücretler yeniden düzenlenmiştir. Çizelge 5'te olduğu gibi, kadro derecesi 1. derecenin 1. kademesi olan Öğretmende aylık ücret artışı %37.3 olarak gerçekleşmiştir. Bu artış oranları küçük derecelere doğru yükselerek, en fazla %84.3'le 12. derecenin 1. kademesinde gerçekleşmiştir. Anılan kadro derecelerindeki bu artışlar 1978 yılında %24.5 ile %52.9 arasında değişen oranlarda olmuştur. Bir yıl öncesine göre 1979 yılında ücretlerde sağlanan artış oranları %22.4 ile %33 arasında değişmektedir.

Öğretmen ücretlerinde görülen bu artışlar, araştırmanın başlangıç yılı olarak alınan 1970 yılından itibaren dokuz yıllık bir dönemde, tüm derecelerde %105.1 ile %221.3 arasında gerçekleşmiştir. Tüm kadro derecelerine göre ortalama artış oranı ise %158.9 olmuştur.

B. Öğretmen Ücretlerinin Sabit Fiyatlarla İfade Edilmesi:

Artan fiyatlar ve enflasyon etkisi karşısında, belli bir yıl ya da dönemde ücretlerin ifade ettiği satınalma gücü büyük ölçüde önemini yitirmektedir. Bu gelişmeye koşturarak ücretlerde de yeni artışların sağlanması olgusu kaçınılmaz olmaktadır. Böyle bir gelişme karşısında, "artan fiyatların ücretlere ne kadar yansımaları gerekeceği" ölçüsü ortaya

çıkmaktadır. Fiyat-Ücret artış dengesinin sağlanması için en güvenilir ve kullanılan yöntem, anılan denge-
nin sabit Fiyatlarla ifade edilmesi olmaktadır. Belli bir Ücret birimi bir yıl ya da belli bir dönem-
de esas alınmak koşuluyla, diğer yılların bir Ücret birimine göre ifade edilmesi, fiyat artış miktarları-
nın aynı ölçüde Ücret artışlarına yansıtılabilmesi olanağı bu yöntemle sağlanabilmektedir.

Fiyat artışlarını en iyi şekilde ifade etmesi nedeniyle, Tüketici Geçinme Endeksleri olarak Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan İstanbul Şehri Tüketici Geçinme Endeksi araştırma için temel alınmıştır.

ÇİZELGE: 6

Yıllar	Genel Endeks 1970=100	Yıllık En- deks artış oranı (% olarak)	Yıllık Öğretmen Ücreti artış o- ranı (% olarak)
1970	100		
1971	119	19	
1972	137	15.1	
1973	156.7	14.4	
1974	194	23.8	18
1975	235.3	21.3	15.6
1976	276	17.3	
1977	348.2	26.2	58.1
1978	563.5	61.8	39.1
1979	921.6	63.5	28.3

Toplamı:

159.1

Kaynak (1): DİE.

Tablo: VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV'te ve çizelge : 5'de görüldüğü gibi, anılan bu tablo ve çizelge verilerine dayanılarak hazırlanan çizelge: 6'nın incelenmesinden anlaşılabileceği gibi, Öğretmen aylık ücretleri bir bütünlük içerisinde düşünüldüğünde, yıllara göre fiyatlar da görülen artış oranını, ücretler-
de de aynı ölçüde bir artış izlememektedir. 1970-1979

yıllarını kapsayan dokuz yıllık bir dönemde Türkiye Tüketici Geçinme Endeksinde toplam %262.2'lik bir artış olmuştur. Bu artış % 29.1'lik yıllık artışı ifade etmektedir.

Çizelge 6'da gözlenen bir başka nokta da, inceleme konusu olan dönem içinde Türkiye Tüketici Geçinme Endeksi artış oranının kısmen düzenli gelişme göstermesine karşın sabit fiyatlarla ifade edilen Öğretmen Ücretlerinde 1970 yılında % 18 ve 1975 yılında da % 15.6 oranında artış görülmemiştir. 1974 yılında % 18 ve 1975 yılında da % 15.6 oranında artış olmasına karşın bu artış, anılan yıllarda görülen genel ücret artışlarının hayli gerisinde kalmıştır. 1976 yılında % 17.3'lük genel ücret artışına karşın Öğretmen Ücretlerinde artış olmamıştır.

Yıllara göre gözlenen gelişmelerde, Öğretmen Ücretlerinde görülen artış genel ücret artışlarının çok gerisinde kalmıştır. Böyle bir gelişme, genel ücret artış oranına göre, Öğretmenlerin gelir seviyesinde bir gerileme olduğunu ifade etmektedir.

BÖLÜM IV

ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİNİN DİĞER ÜCRETLİLERE GÖRE DURUMU

Türkiye'de ücretlilere ödenen ücretlerin yasal prosedür ve mevzuatının çok karmaşık ve farklı yapıya sahip olması nedeniyle, araştırmanın sınırları içinde Öğretmen Ücretlerinin asgari ücret düzeyinin gelişimi ile, 657 sayılı Yasa'ya göre aynı öğrenim düzeyli ücretli ve farklı ücret ödeyen bir kuruluştaki çalışan personelin ücret düzeyindeki gelişim arasındaki ilişki incelenecektir.

A. Aylık Öğretmen Ücretlerinin Asgari Ücret Düzeyi ile ilişkisi

Sosyal bir ücret kavramı ve sosyal bir amaç olan asgari ücret, pazarlık gücü olmayan veya zayıf olan ücretlilere ulusal gelir düzeyine göre insanlık onuruna yarayacak en az geçim düzeyini, en az öğrenim seviyesini sağlayıcı bir satın alma gücü yaratır. Bu nedenle, Türkiye'de asgari ücret düzeyi ile Öğretmen Ücretleri arasındaki ilişkinin yıllara göre gelişiminin incelenmesi araştırma kapsamına alınmıştır.

Asgari ücretlerle ilgili bir madde 1936 yılında İş Kanunu'na girmiştir. Ancak, bu gelişme uygulama aşamasına ulaşmamıştır. 12.8.1967 tarihinde yürürlüğe giren 931 sayılı İş Kanunu'na göre asgari ücret belirleme mekanizması yeni ilkelere bağlanmış olmasına karşın, ilk uygulama 1969 yılında başlamıştır. Bu ilk uygulama ile bütün iller altı grupta toplanarak 15.50 lira ile 19.50 lira arasında değişen ilk genel günlük ücretler saptanmıştır. Bu miktar, 465 lira ve

585 lira arasında değişen aylık ücretleri ifade etmektedir.

1327 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği 1.3.1970 tarihinde lise dengi okul çıkışlı evli olmayan bir ilköğretmenin görevine başlayış kadro derecesi olan 12. derecenin ikinci kademesinde, tablo I'de görüldüğü gibi 1260 lira brüt, 908 lira net ücret ödeniyordu. Üç yıllık yüksek öğrenim görmüş öğretmene 10. derecenin üçüncü kademesinde 1645 lira brüt, 1147 lira net ücret ödeniyordu. Yine aynı tablonun incelenmesinden anlaşılabacağı gibi, 9. derecenin 1. kademesinden göreve başlayan dört yıllık yüksek öğrenim görmüş öğretmene 1750 lira brüt, 1203 lira net ücret ödeniyordu.

Öğretmen ücretlerinin hesaplanmasında kullanılan katsayı 1971, 1972, 1973 yıllarında değişmemiş ve yedi olarak kalmıştır. Oysa, sözü edilen yıllarda asgari ücret düzeyinde sürekli bir yükselme gözlenmiştir. 27.10. 1972 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Asgari Ücret Tespit Komisyonu kararında Türkiye, iller itibarıyla üç bölgeye ayrılmış ve bu bölgeler için saptanan asgari ücretler günlük 25 lira, 23.5 lira ve 22 lira olarak belirlenmiştir. Bu günlük ücretler brüt 750 lira, 705 lira ve 660 lira olan aylık ücretlere karşılık olmaktadır.

1974 Mali Yılında katsayı sekize çıkarılmıştır. 1.3.1974 tarihinden geçerli olmak üzere gösterge rakamları da yeniden düzenlenmiştir. Bu yeni düzenlemeyle, tablo II'de görüldüğü gibi, lise dengi öğrenim görmüş öğretmene 1640 lira brüt, 1139 lira net ücret ödeniyordu. Üç yıllık yüksek öğrenim görmüş öğretmene 2040 lira brüt, 1373 lira net ücret, dört yıl süreli yüksek öğrenim görmüş öğretmene de 2200 lira brüt, 1482 lira

net ücret ödeniyordu. Oysa, 1.7.1974 tarihinden geçerli olmak üzere asgari ücretler bütün Türkiye için günlük 40 lira, aylık brüt 1200 lira olarak saptanmıştır.

1975 Mali yılı Bütçe Yasası ile katsayı dokuz olmuştur. Bu yeni düzenlemeyle evli olmayan lise dengi okul mezunu öğretmene 2115 lira brüt ve 1424 lira net, üç yıl yüksek okul mezunu öğretmene 2565 lira brüt ve 1674 lira net, dört yıl yüksek öğrenim mezunu öğretmene 2700 brüt ve 1734 lira net ücret ödeniyordu.

1976 Mali yılında öğretmen ücretlerinin hesaplanmasında esas olan katsayı arttırılmamıştır. Oysa, asgari ücret 1.6.1976 tarihinden geçerli olmak üzere brüt aylık 1800 lira olmuştur.

1977 Mali yılında 1.7.1977 tarihinden geçerli olmak üzere gösterge rakamları yeniden düzenlenmiş, katsayı da 12 olmuştur. Bu düzenlemeyle, yeni göreve başlayan evli olmayan lise dengi okul mezunu öğretmene 4993 lira brüt, 2614 lira net, üç yıllık yüksek öğrenim görmüş öğretmene 5608 lira brüt, 2889 lira net, dört yıllık yüksek öğrenim mezunu öğretmene de 5814 lira brüt, 2974 lira net ücret ödeniyordu. Oysa, 1977 yılında asgari ücret brüt 3300 lira olarak belirlenmişti.

Asgari ücret miktarının 1978 yılında değişmemiş olmasına karşın, tablo V'den de anlaşılabileceği gibi lise dengi okul mezunu öğretmene 6825 lira, üç yıllık yüksek öğrenim mezunu öğretmene 7544 lira, dört yıllık yüksek öğrenim görmüş öğretmene de 7783 lira brüt aylık ücret ödeniyordu.

Asgari ücret 1979 yılında 1.5.1979 tarihinden geçerli olmak üzere brüt 5400 lira olarak belirlenmiştir. Tablo VI'nın incelemesinden de görüleceği üzere

ÇİZELGE: 7

On Yıllık Dönemde Öğretmen Ücretleri ve Asgari Ücret Düzeyinde Kaydedilen Gelişmeler

Yıllar	Lise den- si okul çıkışlı öğretmene ödenen aylık üc- ret (brüt)	Yıllık Üç yıl yık.öğr. gör.öğr. ödenen ay. ücr.(brüt)	Yıllık artış oranı (% o- larak)	Dört yıl yük.öğr. gör.öğr. ödenen ay. ücret (brüt)	Yıllık artış oranı (% o- larak)	Yıllık asgari ücret miktar- ları (% ola- deksi rak) (1970=100)	Yıllık asgari ücret endeksi (1970=100)
1970	1260	1645	---	1750	---	585	100
1971	1260	1645	---	1750	---	585	100
1972	1260	1645	---	1750	---	750	128.2
1973	1260	1645	---	1750	---	750	128.2
1974	1640	2040	30.15	2200	25.71	1200	205.1
1975	2115	2565	29.96	2700	22.73	1200	205.1
1976	2115	2565	---	2700	---	1800	307.69
1977	4993	5609	13.6	5814	115.33	3300	564.1
1978	6825	7544	36.69	7783	33.87	3300	564.1
1979	8658	9478	36.86	9752	25.30	5400	923
Ortalama : % 28.85		% 25.94		% 24.77		% 31.67	

lise dengi okul çıkışlı Öğretmene 8658 lira, üç yıllık yüksek öğrenim görmüş Öğretmene 9478 lira ve dört yıllık yüksek öğrenim görmüş Öğretmene de 9752 lira brüt ücret ödeniyordu.

Öğretmen ücretleri ile asgari ücret düzeyinin yıllara göre gelişimi çizelge: 7'de görüldüğü gibi, Öğretmen ücretleri aleyhine bir gelişme göstermiştir. Araştırmaya konu olan dönem içinde lise dengi okul çıkışlı Öğretmenin ücretlerinde brüt olarak ortalama % 28.85'lik yıllık artış sağlanmıştır. Anılan dönemdeki artış oranı üç yıl yüksek öğrenim görmüş Öğretmende % 24.77 olmuştur. Oysa, bu dönemdeki asgari ücret artış ortalaması yıllık %31.67 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge: 7'de gözlenen bir başka nokta da, yıllık ortalama Öğretmen ücretleri (1970 yılı sabit fiyatlarıyla) dokuz yıllık dönemde yaklaşık üç katına ulaşmış olmasına karşın, yıllık asgari ücret artışı dört katına ulaşmıştır.

1970 yılında 465 lira ile 585 lira arasında belirlenen asgari ücret miktarı 1971 ve 1972 yıllarında artarak 1974 yılında 1200 lira olmuştur. Oysa, Öğretmen ücretlerinde 1974 yılına kadar bir artış olmamıştır. 1970 yılında asgari ücret miktarı Öğretmen ücretlerinden yaklaşık 1/3 oranından daha az olmasına karşın, 1974 yılında bu miktarın 2/3 oranında bir dengeye doğru yöneldiğini görüyoruz. 1975 yılında Öğretmen ücretlerinde bir gelişme gözlenmiş ve bu gelişme asgari ücret miktarlarının iki katı oranına ulaşmıştır. 1976 yılından itibaren ise, asgari ücret miktarları ile Öğretmen ücretleri arasındaki yaklaşık 2/3 orana devam etmiştir.

B. 657 sayılı Personel Yasası'na Dahil Memur
ile Öğretmen Ücretleri Arasındaki İlişki-
nin Gelişimi:

657 sayılı Yasa ve bu yasada değişiklik getiren 1327 sayılı Yasa ve buna ekli gösterge tablosunun, her yıl hazırlanan Bütçe Yasası ile yeniden düzenlenmiş gösterge rakamı ile karşılaştırılmasıyla Devlet memurlarına ödenen aylık ücret miktarları bulunmuş olmaktadır. Anılan yasal çerçevede ücret alan aynı öğrenim düzeyli bir memur ile Öğretmen Ücretleri arasındaki farklılık, gösterge tablosu dışında yapılan ödemelerde görülmektedir.

1327 sayılı Yasa'ya dayanılarak ödenmeye bağlanan iş gücü ve iş riski zamları, geçitli meslek gruplarında değişik miktarlarda ödenmeye bağlanmış olmasına karşın, Öğretmenlere ilk kez 30.3.1975 tarih ve 15193 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/9705 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre ödenmeye başlanmıştır. Anılan yasaya tabi, aynı öğrenim düzeyli unsansız kadrolu memura da 11.6.1976 tarih ve 15613 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7/13364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'na göre iş gücü ve iş riski zammı ödenmeye bağlanmıştır.

Özetle: 8'den de anlaşılacağı gibi, köy ve kasaba okullarında görevli Öğretmenlere değişik miktarlarda iş gücü ve iş riski zammı ödenmektedir. Ayrıca, 1979 yılında orta dereceli okul Öğretmenlerine 150 gösterge rakamı üzerinden brüt 900 lira iş riski zammı ödenmesi kararlaştırılmıştır. Görüldüğü gibi, gösterge tablosu dışında Öğretmen ve memurlara iş gücü ve iş riski zammı

farklı miktarda ödenmektedir. Ayrıca, öğretmenler ek ders ücreti denilen bir ödemeden de yararlanabilmektedirler. Bu tür anılan ödemeler dışında öğretmenlere memurlardan farklı başkaca bir ödeme yapılmamaktadır.

ÇİZELGE: 8

Öğretmenlere ve Memurlara Ödenen Tazminat ve Zamlarda Kaydedilen Gelişmeler

Yıllar	Memurlara ödenen iş gücü zammı (brüt miktar)	Köy ve kasabalarda görevli öğretmenlere öd. işg. (brüt mik.)	İl ve ilçe merkezle. gör. ögr. öd. işg. (brüt mik.)
1975	---	400	300
1976	300	800	400
1977	600	1000	800
1978	600	1000	800
1979	900	1500	1500

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi, öğretmen aylık ücretleri gözlenen ek ödemelere karşın, bu ödemeler önemli bir miktarı ifade etmemektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER

Sonuç

Eğitim sürecinin en başta gelen özelliklerinden bir biri, eğitsel hedeflerin uzun dönemli bir perspektif içinde düşünülmesidir. Eğitim kesiminde ücret artışlarının genel ücret artışları karşısında yetersiz kalması ve düzenli bir gelişme göstermemesi, eğitici personelin ücretlerinin planlı bir dönemde planlama politikasından uzak kaldığı, Türk eğitimi personelinin ücret artışlarında süreklilik ilkesinin izlenmediği ve plansız bir ücret politikası anlayışı sürdürüldüğü görülmektedir.

Fiyat artışlarından doğan geçinme zorluklarına karşı, sistemli ve yeterli düzeyde bir ücret artışı sağlanmamıştır. Araştırma yıllarına kapsayan dokuz yıllık dönemde, 1970 yılından itibaren Öğretmen aylık ücretlerinde %159.1'lik bir artış sağlanmasına karşın, fiyatlarda %262.2'lik bir artış olmuştur. Başka bir deyişle, fiyatlar ücretlerden yaklaşık olarak iki kat daha fazla artmış, satınalma gücü yarıya inmiş durumdadır. Bu gelişme, araştırma kapsamında düşünülen 657 sayılı Yasa'ya bağlı memur için de pek farklı değildir. Sigortalı işçinin taban ücret miktarına ifade eden asgari ücret düzeyinde kaydedilen gelişmeler ise, Öğretmen ücretlerine göre biraz daha olumlu bir seyir izlemiştir.

657 sayılı Personel Yasası'nın yürürlüğe girdiği 1970 yılından bu yana Öğretmen ücretlerinde kaydedilen gelişmeler, fiyat artışlarına izlenekten

uzak kalmış, Öğretmenlerin ekonomik sorunlarını ve gegin-
mev zorluklarını giderek artırmış görünmektedir.

Yargı

Planlı kalkınma sürecinde eğitsel hedeflere ula-
şılması, eğitimde nicel gelişmelerin yanı sıra, nitel
yünde de bir gelişme sağlanması ile gerçekleşir. Eği-
timin niteliğinin artırılması, başta, en seçkin bir kit-
lenin bu alanda görev yapması ve bunun için de eğitime
ayrılan finansman kaynaklarının artırılması, bu alana
daha çok yatırım yapılması ile olanaklıdır.

Öğretmen ücretlerinin yaşam koşullarını ve te-
mel gereksinimleri karşılayacak düzeyde olmaması, anı-
lan ücretin fiyat artışlarının gerisinde kalması, Öğ-
retmenlerin ekonomik yönden zayıf kalmalarına yol aç-
mıştır. Bu aşamada, satınalma gücü azalan ve yaşam
düzeyi gittikçe bozulan bir sınıftan hizmetin en iyi-
sini beklemek oldukça zor olsa gerektir. Diğer taraf-
tan, bir toplumda mesleklerin çekici olmasının en bü-
yük etkenlerinden biri, ekonomik güdü yaratmanın gücü
olduğunu kabul edersek, ekonomik yönden çekici olma-
yan bir alana nitelikli elemanların kazandırılması
olanaklı görülmemektedir. Böyle bir anlayış çerçeve-
sinde, eğitimin niteliğinin de artırılmasının kolay
olamayacağı açıktır.

Eğitim sisteminin eğitsel hedeflere ulaşması
için, eğitici personelin gereksinimlerini karşılama-
ya, yaşam koşullarını düzeltici ve fiyat artışlarına
karşı koruyucu sistemli ve düzenli bir personel poli-
tikası izlenerek Öğretmenlerin etkililiğini ve gücü-
nü artırıcı ekonomik önlemlerin gerekliliği kaçınıl-
maz görülmektedir.

Öneriler

1. Türk kamu yönetiminin yeniden düzenlenmesini amaçlayan yeni düzenlemelere girişmek, bu arada mali sisteme günün ekonomik ve sosyal koşullarına uygun değişiklikleri en kısa zamanda gerçekleştirecek daha işlevsel çalışma yöntemleri içinde daha etkin bir yönetim düzeni getirmek kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu genel çerçevede içinde personel yönetiminde getirilecek yeniliklerin ve değişikliklerin amacı, kamu kesiminde işe ilişkin görev ile insan arasındaki ilişkiyi yeniden düzenlemek ve kamu görevlilerinin verimini artırmak yoluyla yeni reform girişimlerine daha elverişli bir ortam hazırlamaktır.

Anılan nedenlerle ve bu amaca yönelik gerekçelere çözüm getirmek için çeşitli mesleklerde "Ücret eşitliği" ilkesini sağlamak amacıyla tüm meslek grupları için "Ücret analizleri" yapılmalıdır. Bu yöntemle, çeşitli meslekler için geçerli olabilecek ücret düzeyleri belirlenmiş olacaktır. Öğretmen ücretleri için de, bu ücret belirleme mekanizmasına dayalı yeni personel politikasının boyutları ve ilkeleri belirlenmelidir. Hazırlanacak olan personel mevzuatı, eğitimin iyileştirilmesine katkısı oranında başarılı öğretmenlerin meslekte yükselmelerini ve ekonomik olarak güdülenmelerini sağlayıcı özellikleri içermelidir.

2. Toplumun ve bireyin sosyal ve kültürel gelişmesini sağlayan, ulusal birlik ve bütünlüğü gerçekleştirmek sorumluluğu olan eğitim sisteminde ilköğretim ve orta öğretim düzeylerinde görevli öğretmen-

menlerin ücretleri, eğitici kesim için düzenlenecek "personel mevzuatı" sistemi bütünlüğü içinde düşünülmelidir. Bu nedenle;

a. Yürürlükteki personel yasasından ayrı olarak eğitici personel için yeni bir personel yasası düzenlenmelidir.

b. Hazırlanacak personel yasası fiyat artışlarına karşı duyarlı, fiyatlardaki artışlar ile birlikte ücretlerde de aynı oranda otomatik artışı sağlayıcı olmalıdır. Bu yolla, artan fiyatlar karşısında gerçek gelirler korunmuş ve bunun yanı sıra, artan ulusal gelirden kendilerine düşen payı alabilme olanağı sağlanmış olacaktır.

c. Öğretmen ücretlerinin büyük bir miktarını oluşturan vergi ve kesinti oranları azaltılarak, vergi adaletini sağlayıcı yasal düzenlemelerle yeni oluşturulacak ücret mekanizması güçlendirilmelidir.

EKLER

EK	<u>Sayfa</u>
A. 7 KATSAYIYA VE 8 KATSAYIYA GÖRE AYLIK ÜCRETLER	40
B. 9 KATSAYIYA VE 12 KATSAYIYA GÖRE AYLIK ÜCRETLER	41
C. 14 KATSAYIYA VE 16 KATSAYIYA GÖRE AYLIK ÜCRETLER ?	42
D. 1970 YILI VE 1971 YILI ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİ (1975 YILI SABİT FİYATLARIYLA)	43
E. 1972 YILI VE 1973 YILI ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİ (1975 YILI SABİT FİYATLARIYLA)	44
F. 1974 YILI VE 1976 YILI ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİ (1975 YILI SABİT FİYATLARIYLA)	45
G. 1977 YILI VE 1978 YILI ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİ (1975 YILI SABİT FİYATLARIYLA)	46
H. 1979 YILI ÖĞRETMEN AYLIK ÜCRETLERİ (1975 YILI SABİT FİYATLARIYLA)	47

EKLER

EK A

TABLO: 1

Katsayı: 7

Uygulandığı tarihler: 1.3.1970-23.2.1974

Gösterge rakamları çizelge 1'e göre düzenlenmiş olup, aylık ücret bekarijara göre hazırlanmıştır. Çocuk zammı 10 lira.

Öğrenci	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. İlk sınıfta	6475	5250	4550	3850	3325	2800	2450	2100	1750	1575	1400	1225
2. İlk sınıfta	3540	3025	2697	2372	2062	1780	1610	1408	1203	1101	989	888
3. İlk sınıfta	6650	5495	4690	3990	3430	2905	2520	2190	1820	1610	1435	1260
4. İlk sınıfta	3589	3134	2760	2413	2113	1856	1653	1456	1251	1121	1010	908
5. İlk sınıfta	6825	5740	4830	4030	3535	3010	2590	2240	1890	1645	1470	1295
6. İlk sınıfta	3683	3223	2828	2492	2169	1910	1698	1504	1286	1169	1030	928

TABLO: 2

Katsayı: 8

Uygulandığı tarihler: 1.3.1974-22.2.1975

Gösterge rakamları çizelge 11'ye göre düzenlenmiş olup, aylık ücret bekarijara göre hesaplanmıştır. Çocuk zammı 25 lira.

Öğrenci	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. İlk sınıfta	7400	6080	5280	4480	3920	3360	2960	2560	2200	2000	1800	1600
2. İlk sınıfta	3940	3380	3020	2653	2368	2095	1881	1669	1482	1350	1235	1111
3. İlk sınıfta	7600	6360	5440	4640	4040	3480	3040	2640	2280	2040	1840	1640
4. İlk sınıfta	4013	3502	3108	2743	2474	2141	1913	1701	1522	1393	1254	1131
5. İlk sınıfta	7800	6640	5600	4800	4160	3600	3120	2720	2360	2080	1880	1680
6. İlk sınıfta	4141	3690	3252	2906	2568	2292	2048	1836	1658	1493	1343	1246

TABLO : 3

Katsayı: 9

Uygulandığı tarihler: 1.3.1975-28.2.1977

Gösterge rakamları gizele il'e göre düzenlenmiştir. Aylık ücretler bekarlara göre hesaplanmıştır. Çocuk zammı 1.3.1976 tarihinden itibaren 50 lira.

Katörme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	8325	6840	5960	5120	4590	3960	3510	3105	2700	2495	2250	2070
Net ücret	4349	3647	3319	3019	2716	2386	2148	1950	1736	1615	1512	1399
2	8550	7195	6160	5400	4715	4095	3600	3195	2790	2520	2295	2105
Net ücret	4414	3829	3395	3093	2785	2462	2206	1990	1791	1653	1535	1424
3	8735	7470	6300	5580	4860	4230	3690	3285	2880	2565	2340	2160
Net ücret	4909	3961	3471	3169	2863	2523	2247	2048	1836	1676	1555	1449

TABLO: 4

Katsayı: 12

Uygulandığı tarihleri: 1.3.1977-28.2.1978

Gösterge rakamları gizele il'e göre düzenlenmiş olup, aylık ücretler bekarlara göre hesaplanmıştır. Çocuk zammı 50 lira

Katörme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	4366	2316	1080	9576	8482	7592	6408	6361	5814	5472	5198	4915
Net ücret	5932	5363	4812	4363	3955	3621	3382	3190	2946	2819	2606	2499
2	4504	22879	11080	9850	8683	7798	7065	6498	5951	5540	5163	4903
Net ücret	6135	5493	4923	4471	4030	3698	3424	3213	3017	2854	2726	2616
3	45732	13406	11356	10123	8892	8003	7182	6635	6188	5809	5335	5062
Net ücret	6339	5664	5011	4560	4106	3792	3471	3275	3108	2889	2765	2635

EK D

TABLO: 7
1970 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975=100 olarak kabul edildi.

DEĞER	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Carî ücret	3540	3025	2697	2327	2067	1780	1610	1408	1203	1101	989	888
Sabit fiyat	8329	7118	6349	5475	4863	4188	3788	3313	2831	2591	2327	2089
2	3589	3134	2760	2413	2113	1854	1653	1456	1251	1121	1010	908
Sabit fiyat	8445	7374	6494	5678	4972	4362	3889	3426	2943	2638	2376	2136
3	3683	3223	2823	2472	2169	1910	1678	1504	1286	1147	1030	928
Sabit fiyat	8666	7583	6654	5816	5103	4494	3948	3539	3026	2699	2423	2183

TABLO: 8
1971 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975=100 olarak kabul edildi.

DEĞER	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Carî ücret	3540	3025	2697	2327	2067	1780	1610	1408	1203	1101	989	888
Sabit fiyat	8396	7378	6530	5599	4985	4318	382	2783	2377	2176	1954	1755
2	3589	3134	2760	2413	2113	1854	1653	1456	1251	1121	1010	908
Sabit fiyat	7093	6194	5454	4769	4176	3664	3267	2877	2472	2215	1996	1794
3	3683	3223	2828	2472	2169	1910	1678	1504	1286	1147	1030	928
Sabit fiyat	7277	6370	5589	4885	4287	3775	3316	2972	2541	2267	2036	1834

TABLO: 9
1972 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME												
1 Cari ücret	3540	3025	2997	2327	2067	1780	1610	1408	1203	1101	989	888
1 Sabit fiyat	6062	5180	5132	3985	3539	3049	2757	2411	2060	1885	1693	1520
2 Cari ücret	3589	3134	2760	2413	2113	1854	1653	1456	1251	1121	1010	908
2 Sabit fiyat	6145	5366	4716	4182	3618	3175	2830	2493	2142	1919	1729	1535
3 Cari ücret	3683	3223	2818	2472	2169	1910	1678	1504	1286	1147	1030	928
3 Sabit fiyat	6306	5519	4812	4233	3714	3270	2873	2575	2202	1964	1764	1589

TABLO: 10
1973 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME												
1 Cari ücret	3540	3025	2997	2327	2067	1780	1610	1408	1203	1101	989	888
1 Sabit fiyat	5315	4542	4500	3494	3104	2673	2417	2114	1806	1653	1485	1333
2 Cari ücret	3589	3134	2760	2413	2113	1854	1653	1456	1251	1121	1010	908
2 Sabit fiyat	5389	4706	4114	3623	3173	2784	2482	2186	1878	1683	1516	1363
3 Cari ücret	3683	3223	2828	2472	2169	1910	1678	1504	1286	1147	1030	928
3 Sabit fiyat	5530	4839	4246	3712	3257	2868	2519	2258	1981	1722	1546	1393

TABLO: 11
1974 Yılı Öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
 1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME												
1	Cari ücret Sabit fiyat	3940 4776	3380 4097	3030 3673	2653 3216	2368 2870	2075 2515	1881 2280	1669 2023	1482 1796	1350 1636	1235 1497
2	Cari ücret Sabit fiyat	4013 4864	3502 4245	3108 3767	2743 3325	2434 2950	2141 2595	1913 2319	1701 2062	1522 1845	1373 1664	1256 1522
3	Cari ücret Sabit fiyat	4191 5080	3690 4473	3252 3942	2904 3520	2568 3113	2292 2798	2048 2482	1836 2225	1658 2010	1493 1810	1363 1652

TABLO: 12
1976 Yılı Öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
 1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME												
1	Cari ücret Sabit fiyat	4319 5679	3697 5149	3319 4827	3017 4570	2716 4313	2384 4031	2148 3830	1950 3661	1734 3477	1615 3376	1512 3288
2	Cari ücret Sabit fiyat	4414 5760	3829 5261	3395 4892	3093 4635	2485 4372	2482 4097	2216 3888	1990 3695	1791 3525	1653 3408	1535 3307
3	Cari ücret Sabit fiyat	4509 5841	3961 5374	3471 4956	3169 4999	2863 5439	2523 4149	2247 3914	2048 3744	1832 3560	1674 3426	1555 3324

EK 6

TABLO: 13
1977 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME													
1	Cari Ücret Sabit fiyat	5932 4008	5343 3610	4817 3255	4363 2948	3955 2672	3621 2447	3382 2285	3170 2142	2974 2009	2819 1905	2706 1828	2579 1743
2	Cari Ücret Sabit fiyat	6135 4145	5493 3711	4923 3326	4471 3021	4030 2723	3698 2499	3427 2315	3213 2171	3017 2038	2854 1928	2726 1842	2614 1766
3	Cari Ücret Sabit fiyat	6339 4283	5664 3827	5011 3386	4560 3081	4106 2774	3772 2549	3471 2345	3275 2213	3108 2100	2889 1952	2765 1868	2635 1780

TABLO: 14
1978 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975= 100 olarak kabul edildi.

DERECE		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
KADEME													
1	Cari ücret Sabit fiyat	7383 3083	6682 2790	6173 2577	5703 2381	5486 2291	5100 2129	4796 2002	4572 1909	4329 1807	4186 1748	4063 1696	3943 1646
2	Cari ücret Sabit fiyat	7601 3174	6874 2870	6270 2618	5826 2433	5567 2324	5182 2164	4858 2028	4633 1934	4390 1833	4206 1756	4085 1706	3964 1655
3	Cari ücret Sabit fiyat	7843 3275	7044 2941	6366 2658	5884 2457	5649 2359	5282 2205	4919 2054	4693 1959	4450 1858	4247 1773	4123 1721	4004 1672

EK H

Tablo:15
1979 yılı öğretmen aylık ücretleri (1975 yılı sabit fiyatlarıyla)
1975= 100 olarak kabul edildi.

Derece	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kademeye												
1 Cari ücret	9064	8292	7692	7221	6996	6560	6122	5955	5683	5516	5382	5244
Sabit fiyat	2313	2117	1964	1843	1786	1675	1563	1520	1451	1408	1374	1339
2 Cari ücret	9341	8484	7797	7328	7103	6665	6287	6033	5759	5547	5409	5274
Sabit fiyat	2385	2166	1991	1871	1813	1701	1605	1540	1470	1416	1381	1346
3 Cari ücret	9596	8698	7884	7436	7210	6773	6363	6091	5818	5594	5458	5321
Sabit fiyat	2450	2220	2013	1898	1841	1729	1624	1555	1485	1428	1393	1358

KAYNAKÇA

- Âdem, Mahmut. Türk Eğitimnin Ekonomik Politikası. Ankara: 1978.
- _____. Eğitim Planlaması. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları: 68. Ankara: 1977.
- Alaylıoğlu, Ruşen ve Oğuzkan, Ferhan. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. İstanbul: 1976.
- Akyüz, Yahya. Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri. Ankara: 1978.
- Bursalıoğlu, Ziya. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1976.
- _____. Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1978.
- "Devlet Memurları Kanunu (657 ve 1327 S.K.)," Resmi Gazete, 12056; 23 Temmuz 1965 ve 13579; 14 Ağustos 1970.
- Devlet Planlama Teşkilatı. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. (Taslak) Ankara: 1978.
- Ertekin, Yücel. Ürgüt İklimi. TODAİ yayını. Ankara: 1978.
- Gedikoğlu, Şevket. Kemalist Eğitim İlkeleri Uygulamalar.
- Giritli, İsmet. Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli. İstanbul: 1979.
- Mançerlioğlu, Orhan. Ekonomi Sözlüğü. Büyük Fikir Kitapları Dizisi, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul: 1976

Kantarcioglu, Selçuk. Devlet Personel Rejimi Nasıldı?
Ne Oldu? Yeni Düzenleme Nasıl Olmalıdır? T.C.
Başbakanlık Devlet Personel Dairesi yayını. An-
kara: 1977.

VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970.

Serin, Necdet. Eğitim Ekonomisi. Ankara: A.Ü. Eği-
tim Fakültesi, 1972.

Talas, Cahit. Sosyal Ekonomi. S Yayınları, yayın no:
14. Ankara: 1979.

Tezcan, Mahmut. Eğitim Sosyolojisine Giriş. Ankara:
1976.

Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük. Gözden geçirilmiş al-
tıncı bası. Ankara: 1974.

